

Σημειώσεις Ψυχοσωματικής Η προσέγγιση της Γαλλικής Ψυχοσωματικής Σχολής.

Ιάκωβος Κλεώπας, PhD

Εισαγωγή

Η κλινική και θεωρητική προσέγγιση της γαλλικής ψυχοσωματικής σχολής αναπτύχθηκε στην βάση του έργου των Pierre Marty, Michel de M'Uzan, Christian David, και Michel Fain. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 και ιδίως τις δύο επόμενες δεκαετίες, ο Marty και οι συνεργάτες του στο πλαίσιο της νοσοκομειακής κλινικής πράξης, κλήθηκαν να εξετάσουν και να προσεγγίσουν θεραπευτικά οργανικούς ασθενείς, αρχικά με κεφαλαλγίες, ραχιαλγίες και αλλεργίες. Την δεκαετία του 1960 μέσα από μία σειρά παρουσιάσεων και άρθρων των πρωτεργατών της ψυχοσωματικής διατυπώθηκαν οι βασικές απόψεις και οι έννοιες που χαρακτηρίζουν την ψυχοσωματική κλινική και την ψυχοσωματική μεταψυχολογία. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και την δεκαετία του 1980, δημιουργείται το Ινστιτούτο και το Νοσοκομείο Ψυχοσωματικής στο Παρίσι. Στο ίδιο διάστημα εκδίδονται τα έργα αναφοράς της ψυχοσωματικής, από τον Marty αρχικά και τους συνεχιστές του στην συνέχεια. Το 2000 ιδρύθηκε η Διεθνής Ένωση Ψυχοσωματικής, μέλος της οποίας είναι η Ελληνική Ψυχοσωματική Εταιρεία - IPSO Pierre Marty.

Η ψυχοσωματική προσέγγιση αναπτύχθηκε παράλληλα από διάφορες ψυχαναλυτικές σχολές που αναλογούν σε διαφορετικούς τρόπους κατανόησης της ψυχικής λειτουργίας ως προς την εκδήλωση οργανικών νοσημάτων. Επίσης υπάρχουν ορισμένες ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις της διασυνδεδετικής ψυχιατρικής και της ψυχοσωματικής ιατρικής. Με έναν γενικό τρόπο θα μπορούσαμε να διακρίνουμε μεταξύ αυτών των σχολών δύο βασικές γραμμές σκέψης, γύρω από το ερώτημα, εάν η εκδήλωση ενός οργανικού νοσήματος έχει ένα υποκειμενικό ψυχικό νόημα και σημασία. Εάν δηλαδή συνδέεται ή επηρεάζεται, από μία ψυχική διεργασία ή μία ενδοψυχική σύγκρουση σε αναλογία με τους μηχανισμούς εκδήλωσης των ψυχικών συμπτωμάτων. Ο Groddeck υποστήριζε επίσης την συμβολική αξία του οργανικού συμπτώματος. Ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις του Ferenczi και του Winnicott. Ο Ferenczi συνδέει την εκδήλωση σωματικών νοσημάτων με το τραύμα και τον ναρκισσισμό και ιδίως με ανεπάρκεια των ψυχικών διεργασιών. Ο Winnicott αποδίδει την εμφάνιση ψυχοσωματικών διαταραχών στα πρώιμα ελλείμματα της συναισθηματικής ανάπτυξης και αναφέρεται στις έννοιες της κατάρρευσης, της αναδιπλώσης και του παγώματος των ψυχικών διεργασιών που επιφέρει, ως το αντίθετο της ικανότητας παλινδρόμησης μέσα από την οποία μπορούν να κρατηθούν οι σχέσεις με το αντικείμενο. Ο Bion προτείνει την

σύνδεση με την ελλειμματική λειτουργία και την αδυναμία διαχείρισης των ενδογενών και εξωγενών διεγέρσεων. Την δεκαετία του 1930, αναπτύχθηκε η ψυχοσωματική σκέψη στην Αμερική. Βασικός εκπρόσωπος είναι η σχολή του Σικάγο. Οι θεωρητικές της βάσεις ετέθησαν στις αρχές της δεκαετίας του 1950 από τον Franz Alexander και την Helen Dunbar, οι οποίοι πρότειναν την σύνδεση συγκεκριμένων μορφών συναισθηματικής λειτουργίας και συγκεκριμένων τύπων προσωπικότητας με επίσης συγκεκριμένες μορφές οργανικής παθολογίας. Αυτή η σύνδεση αποτυπώνεται στην έννοια της νεύρωσης οργάνου στην οποία αναφέρεται ο Alexander και που αρχικά είχε προταθεί από τον Ferenczi. Ωστόσο, ο Ferenczi διαφοροποιεί το σκεπτικό της σωματοποίησης στην νεύρωση οργάνου από τις άλλες νευρωτικές και συμβολοποιημένες μορφές λειτουργίας, καθώς αναφέρεται σε ένα έλλειμμα ψυχοποίησης και συμβολοποίησης. Οι Alexander και Dunbar όπως επίσης ο Felix Deutch, στην βάση αυτών των μορφών συναισθηματικής λειτουργίας και λειτουργίας της προσωπικότητας, αναγνωρίζουν την ύπαρξη πρώιμων τραυματικών βιωμάτων και σημαντικών ναρκισσιστικών ελλειμμάτων που προκαλούν την ανεπάρκεια των ψυχικών λειτουργιών. Η εκδήλωση οργανικών νοσημάτων, θεωρούν ότι συνδέεται με ενδοψυχικές συγκρούσεις. Αυτή η προσέγγιση, διαφοροποιείται από την γαλλική ψυχοσωματική σχολή, σύμφωνα με την οποία παρατηρείται αντίθετα η απουσία ψυχικών συγκρούσεων και το πάγωμα της ψυχικής δυναμικής που παρατηρούμε στην χρηστική σκέψη. Αυτές οι έννοιες αναλύονται στην συνέχεια. Μεγαλύτερη εγγύτητα με την σκέψη του Marty, παρουσιάζει η προσέγγιση του Σιφναίου και του Nemiah, έτσι όπως διατυπώθηκε στις αρχικές δημοσιεύσεις το 1973, με την έννοια της αλεξιθυμίας. Η Joyce McDougall τέλος αναφέρθηκε στην αρχαϊκή υστερία και την εκφόρτιση προς το σώμα, σε μία μορφή σκέψης και έκφρασης μέσω του σώματος, συναισθηματικών καταστάσεων οι οποίες έχουν αποκλειστεί από την ψυχική διεργασία. Τέλος υπάρχει το ρεύμα της σύγχρονης ψυχοσωματικής ιατρικής και της διασυνδετικής που ακολουθεί ψυχοδυναμική προσέγγιση συγκεκριμένων τρόπων ψυχικής λειτουργίας - για παράδειγμα τους ψυχικούς μηχανισμούς άμυνας ή συγκεκριμένους τύπους προσωπικότητας - οι οποίοι θεωρείται ότι συνδέονται με την εμφάνιση μίας νόσου.

Η θεωρία του Marty, βασίζεται στην ψυχαναλυτική σκέψη και ιδίως στην οικονομική άποψη της ψυχικής λειτουργίας. Οι βασικές γραμμές της, ακολουθούν τις παρατηρήσεις του Freud για την τραυματική νεύρωση και την ενεστώσα νεύρωση τις οποίες διαφοροποίησε από τις μεταβιβαστικές νευρώσεις.

Οι θέσεις του Marty απορρέουν από το αξίωμα ότι «ο άνθρωπος είναι εξ ορισμού ψυχοσωματικός» (Marty, 1990). Χαρακτηρίζονται από τις απόψεις του μονισμού ψυχισμού και σώματος, της εξελικτικής προσέγγισης και του νεοβιταλισμού. Δηλαδή τοποθετούν στην βάση της σωματοψυχικής λειτουργίας μία *ζωτική αρχή* η οποία κινεί τις φυσικές διεργασίες της ζωής. Η εξελικτική και νεοβιταλιστική κατεύθυνση της ψυχοσωματικής του Marty, θέτει μία εξ αρχής τάση προς την *εξέλιξη* και μία συνεπαγόμενη τάση *προοδευτικής οργάνωσης*. Η δυναμική μορφή που θα προσλάβει κάθε ξεχωριστή σωματοψυχική οντότητα καθορίζεται από τις αρχικές εξελικτικές καθώς και από τις αντίρροπες *αντι-εξελικτικές* ή εκφυλιστικές κινήσεις που οφείλονται στις εγγενείς ή εξωγενείς

αποτυχίες της εξελικτικής πορείας, όπως επίσης, από τις κινήσεις *αποδιοργάνωσης* και *παλινδρόμησης*. Συντίθεται έτσι ένα ατομικό «*σύστημα αναφοράς και άμυνας*» (Marty, 1976) γύρω από τα σημεία κατάληξης ή αναχαίτισης των αντι-εξελικτικών κινήσεων.

Η ψυχοσωματική διερεύνηση και η ψυχοθεραπευτική αντιμετώπιση ασθενών με οργανικά νοσήματα, ανέδειξε την έκπτωση ή και την πλήρη απώλεια της ενδοψυχικής δυναμικής. Δηλαδή υπό τους όρους της ψυχαναλυτικής μεταψυχολογίας, μία κατάρρευση της ψυχικής τοπικής. Σε αυτές τις περιπτώσεις η επικράτηση των αποδιοργανωτικών κινήσεων επί των κινήσεων εξέλιξης έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά της σωματοψυχικής οντότητας σε προηγούμενα στάδια εξέλιξης και απαρτίωσης των δομών και των λειτουργιών της. Αυτά αφορούν έως και βασικές βιολογικές λειτουργίες (όπως για παράδειγμα του ανοσοποιητικού συστήματος, ή της σπλαχνικής λειτουργίας) οι οποίες μπορεί τότε να παρουσιάσουν μόνιμες ή παροδικές βλάβες. Η εικόνα αυτής της ψυχοσωματικής αποδόμησης, που χαρακτηρίζεται από ένα μικρότερο βαθμό απαρτίωσης, συνοχής και συνολικής λειτουργικότητας, μπορεί να μας προτείνει μία εικόνα που υφίσταται στα αρχικά στάδια της εξέλιξης και επί των οποίων αναπτυσσικά δρουν οι αρχικές κινήσεις εξέλιξης και οργάνωσης.

Ψυχοσωματική κλινική

Η διερεύνηση της ψυχοσωματικής λειτουργίας στο κλινικό επίπεδο, βασίσθηκε στην εξέταση και τον ορισμό των κλινικών μορφών της *χρηστικής ζωής* ('*vie opératoire*'), της *χρηστικής σκέψης* ('*pensé opératoire*') και της *θεμελιώδους κατάθλιψης* ('*dépression essentielle*').

Η χρηστική σκέψη χαρακτηρίζεται από την καταστολή του συναισθήματος, την άρση των λιβιδινικών επενδύσεων, την υπερπροσαρμογή και την προσκόλληση στην εξωτερική πραγματικότητα, εις βάρος κάθε υποκειμενικού στοιχείου, η εμφάνιση και η έκφραση του οποίου μπορεί να προκαλέσουν μία τραυματογόνο αύξηση των ερεθισμών (Marty, 1980). Η θεμελιώδης κατάθλιψη αντίθετα από τις άλλες κλινικές μορφές κατάθλιψης, χαρακτηρίζεται από μία σειρά αρνητικών συμπτωμάτων, ενώ απουσιάζει η θετική συμπτωματολογία των συναισθημάτων ενοχής, απαξίωσης ή άγχους απώλειας. Ως πρόδρομη σημειολογία εμφανίζονται κρίσεις διάχυτου (ελευθέρου) άγχους, συνήθως στην συνέχεια τραυματικών καταστάσεων οι οποίες επέφεραν μία αποδιοργάνωση του ψυχικού οργάνου. Μετά την ύφεση αυτών των τραυματικών αντιδράσεων και με την εγκατάσταση της θεμελιώδους κατάθλιψης, ακολουθεί η απώλεια του τόνου, η έκπτωση του συναισθηματικού και ενδοψυχικού βιώματος, η ελάττωση ή και απουσία ονειρικής ζωής, η λιγότερο ή περισσότερο εκτεταμένη διαταραχή των λειτουργιών του εγώ, των μηχανισμών άμυνας και του προσυνειδητού, και επομένως της δυνατότητας διατήρησης της συνοχής του ψυχισμού. Οι λειτουργίες του εγώ βρίσκονται αποκομμένες από τις ενορμητικές επενδύσεις του ασυνειδήτου. Σε αυτή την κατάσταση το ασυνείδητο, αναφέρει ο Marty

(ο.π.), «δέχεται (ερεθισμούς ή διεγέρσεις) αλλά δεν εκπέμπει». Η ψυχική και νοητική λειτουργία χαρακτηρίζεται από την επανάληψη τυποποιημένων διεκπεραιωτικών δραστηριοτήτων, χωρίς προσωπικό ενδιαφέρον, χωρίς εσωτερικές συγκρούσεις καθώς έχει προκληθεί μία εξασθένηση της ενδοσυστημικής δυναμικής και της σχέσης μεταξύ των συστημάτων του ψυχικού οργάνου. Συχνά μία εικόνα φαινομενικά φυσιολογικής ή προσαρμοσμένης λειτουργίας καθιστά δυσδιάκριτη την υποβόσκουσα παθολογική διεργασία, που χαρακτηρίζεται από μία δύσκολα τεκμηριωνόμενη κλινικά, σημειολογία αρνητικού.

Σύμφωνα με τον Marty, η διεργασία της σωματικής νόσου ξεκινά όταν υπερβαίνονται οι ατομικές δυνατότητες προσαρμογής. Αυτή η κατάσταση αναλογεί στην έννοια του τραυματισμού στην ψυχοσωματική. Η ικανότητα προσαρμογής έγκειται σε τρία βασικά πεδία. Του βιολογικού, του νοητικού - ψυχικού και της συμπεριφοράς. Όταν, ανάλογα με τα δεδομένα της ψυχοσωματικής οργάνωσης και οικονομίας ενός ατόμου, δεν επαρκούν οι ψυχικές διεργασίες, ή οι διεργασίες μέσω της συμπεριφοράς, στο αίτημα προσαρμογής απαντά μόνον το σωματικό.

Η πορεία των διαταραχών θα εξαρτηθεί από την δυνατότητα (εκ νέου) κινητοποίησης, μέσω των κινήσεων παλινδρόμησης, των ενορμήσεων ζωής. Εφ' όσον επιτευχθεί, όπως στο πλαίσιο μίας ψυχοθεραπείας, μπορεί να παρατηρηθεί η έξοδος από την ψυχικά νεκρωτική κατάσταση της θεμελιώδους κατάθλιψης και η ανάπτυξη κινήσεων ψυχοσωματικής αναδιοργάνωσης. Στη αντίθετη περίπτωση, ιδίως στην μακρόχρονη παραμονή σε αυτή την κατάσταση, παράγεται η σταδιακή αποδιοργάνωση των λειτουργιών, με αποτέλεσμα την εκδήλωση οργανικών νοσημάτων. Πρόκειται επομένως για μορφές παλινδρομήσεων κινούμενες στον άξονα σκέψης – συμπεριφοράς – σώματος. Οι οποίες προκαλούν μία σταδιακή αποδόμηση της ατομικής ψυχοσωματικής οργάνωσης ή τάξης, καταρχάς της τοπικής οργάνωσης του ψυχικού οργάνου, των νοητικών λειτουργιών και της οργάνωσης της συμπεριφοράς, φτάνοντας έως τις θεμελιώδεις βιολογικές λειτουργίες διατήρησης και ανάπτυξης της ζωής. Η αποδιοργάνωση των λειτουργιών που επιφέρουν οι εκφυλιστικές κινήσεις, επαναφέρουν και αναδεικνύουν μία πρωθύστερη μορφή οργάνωσης και λειτουργίας της ψυχοσωματικής τάξης, δηλαδή στην μορφή επί της οποίας είχαν αρχικά ενεργοποιηθεί οι οργανωτικές κινήσεις εξέλιξης.

Ψυχοσωματική μεταψυχολογία

Η ψυχοσωματική προσέγγιση του Marty (1976, 1990) θεωρεί ότι η ατομική ζωή της σωματοψυχικής οντότητας, αν και απορρέει από την φυλογενετική εξέλιξη, είναι ξεχωριστή και προσωπική τόσο ψυχικά όσο και σωματικά σε κάθε στιγμή της ανάπτυξής της, και αυτό ήδη από την αρχή της εμβρυϊκής ύπαρξης. Έτσι η οργάνωση της ψυχικής πραγματικότητας θα θεωρηθεί απόρροια μίας συνεχιζόμενης εξέλιξης και ενός ατομικού τρόπου οργάνωσης των λειτουργιών και των διεργασιών που συγκροτούν την ενιαία σωματική και ψυχική οντότητα. Σύμφωνα με την ορολογία του Marty, αυτή η ενιαία οντότητα αποτελεί την

ψυχοσωματική τάξη (l'ordre psychosomatique) που χαρακτηρίζει κάθε άνθρωπο. Στην θεωρία της ψυχοσωματικής η έννοια της *λειτουργίας* ή καλύτερα των ψυχοσωματικών λειτουργιών¹ κατέχουν μία κεντρική θέση, καθώς από την ανάπτυξη οργάνωση και θεμελίωσή τους εξαρτάται η συγκρότηση της ατομικής ψυχοσωματικής τάξης, και διαμέσου αυτής, ο τρόπος και ο βαθμός συγκρότησης της ψυχικής πραγματικότητας.

Συναφής με την έννοια της λειτουργίας είναι η έννοια των *κινήσεων*, δηλαδή των δυναμικών και συνεχόμενων ώσεων, οι οποίες θεωρούνται ότι «ανευρίσκουν την πηγή τους εντός ενός σωματικού ερεθισμού (σεξουαλικής κατά την φροϋδική έννοια)» (Marty, 1976, 1990). Πρόκειται για τις *κινήσεις, ή τα ένστικτα και τις ενορμήσεις, ζωής και θανάτου*. Η θεώρηση των ενορμήσεων στην ψυχοσωματική θεωρία διαφέρει σημαντικά από την άποψη που διατυπώνεται στο πλαίσιο της δεύτερης τοπικής. Στον Freud οι ενορμήσεις της δεύτερης τοπικής είναι αυτόνομες και ευρίσκονται εξ αρχής σε λειτουργία. Έτσι η ψυχική λειτουργία ξεκινά και ορίζεται από τις κινήσεις και την πλοκή και των δύο ενορμήσεων. Σύμφωνα με την ψυχοσωματική θεωρία υφίσταται μία βασική ζωτική ενέργεια, η οποία εκφράζεται και εκπροσωπείται από τις λειτουργίες. Στο πλαίσιο της εξελικτικής οπτικής της θεωρίας του Marty, *στην αρχή της ζωής η μόνη υφιστάμενη και αυτόνομη ενέργεια και άρα η μόνη μορφή λειτουργία, είναι το ένστικτο της ζωής*. Έτσι εισάγεται μία επίσης σαφής διαφοροποίηση σε σχέση με την κλασσική ψυχαναλυτική θεωρία, μεταξύ της έννοιας του ενστίκτου και της ενόρμησης. Η ανάπτυξη των ενορμητικών κινήσεων (στην διατομή ψυχισμού και σώματος) έπεται ιεραρχικά και προϋποθέτει την σχέση με το αντικείμενο και την εγγραφή μνημονικών ιχνών και αναπαραστάσεων. Επομένως οι κινήσεις και οι ψυχοσωματικές λειτουργίες που εκφράζουν τα ένστικτα ζωής (και μετέπειτα οι ενορμήσεις ζωής) αποτελούν τις βασικές οργανωτικές κινήσεις της σωματοψυχικής οντότητας. Στην πορεία αυτών των οργανωτικών κινήσεων και λειτουργιών, εξ αιτίας του γεγονότος ότι «δεν μπορούν να συγκεράσουν παρά μία περιορισμένη ποσότητα ερεθισμάτων» (Marty, ο.π.) *οι απότοκες αποτυχίες τους ή οι τραυματικές καταστάσεις που παράγονται θα ενεργοποιήσουν, δευτερογενώς, τα ένστικτα και μετέπειτα τις ενορμήσεις θανάτου*. Η διαφοροποίηση των ενστίκτων και των ενορμήσεων ζωής και θανάτου προέρχεται από την κατάσταση, την εξέλιξη και τις μεταβολές των ψυχοσωματικών λειτουργιών. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαφοροποιούνται εξελικτικά ορισμένοι χρόνοι και αντίστοιχα καταστάσεις ψυχοσωματικής συγκρότησης. Αυτή η διαχρονικότητα αναλογεί σε μία σταδιακή μορφοποίηση και έναν ιδιαίτερο τρόπο θεώρησης του ασυνειδήτου που προτείνεται από την ψυχοσωματική σχολή.

Σε έναν αρχικό χρόνο τοποθετείται η ύπαρξη ενός *πρωτογενούς (πρωτογόνου) ασυνειδήτου*, ('l'inconscient originaire') το οποίο ο Marty (ο.π.) θεωρεί ως μία επέκταση της φροϋδικής έννοιας του «πυρήνα του ασυνειδήτου»². Πρόκειται για μία μορφή ασυνειδήτου το οποίο θεωρείται ότι

¹ Στο πλαίσιο της ψυχοσωματικής θεωρίας και στην γραμμή της μονιστικής άποψης, κάθε λειτουργία η οποία αναπτύσσεται στην διάρκεια της ζωής και που συγχρόνως συγκροτεί την ίδια την ζωή, είναι εξ ορισμού ψυχοσωματική, δηλαδή αφορά ταυτόχρονα τόσο το σωματικό όσο και το ψυχικό γίνεσθαι.

² Αναφέρεται ο Marty σε μία υπόθεση του Freud στο κείμενο του 1915 για το ασυνειδήτο, όπου μιλάει για την σύσταση ενός πυρήνα του ασυνειδήτου, στο σημείο εκείνο όπου υφίστανται στον άνθρωπο «κληρονομούμενα

αναλαμβάνει την διατήρηση μίας σταθερότητας των βασικών ψυχοσωματικών λειτουργιών, και, την δημιουργία ορισμένων εξελικτικών λειτουργιών, σύμφωνα με την πορεία «των συναντήσεων μεταξύ του υποκειμένου με τον εξωτερικό κόσμο». Η εικόνα που προτείνει ο Marty για να εκφράσει το είδος της δομής του πρωτογόνου ασυνειδήτου είναι αυτή ενός «μωσαϊκού», ενός πρώτου μωσαϊκού όπως αναφέρει (1980). Το ασυνείδητο «στην αρχή της ατομικής εξέλιξης είναι πλήρως τμηματικό, χωρίς εναρκτήρια οργάνωση, χωρίς ένα γενικό πρόγραμμα (υποσημείωση : «όμως, με ένα άμεσο και περιορισμένο πρόγραμμα»), συνδεδεμένο τμήμα προς τμήμα με κάθε ένα από τα διάφορα λειτουργικά στοιχεία» από τα οποία αποτελείται σε αυτό το στάδιο Σταδιακά, μέσω της ανάπτυξης, το ασυνείδητο συνενώνει τους αρχικούς τμηματικούς πυρήνες έτσι ώστε να «συγκροτήσει προοδευτικά, κατά την εικόνα της εξελικτικής συγκρότησης των ψυχικών και των σωματικών λειτουργιών, ένα σύνολο [που χαρακτηρίζεται από] ένα συγκεκριμένο τύπο συνοχής» (ο.π.). Τέλος το ασυνείδητο σύμφωνα με την ψυχοσωματική οπτική υπακούει και αυτό στις οργανωτικές - εξελικτικές και αποδιοργανωτικές – εκφυλιστικές κινήσεις που διέπουν το σύνολο της σωματοψυχικής οντότητας. Δηλαδή θεωρείται ότι μπορεί να παράγονται αποδιοργανωτικές ή αντιστρόφως αναδιοργανωτικές διεργασίες εντός του ασυνειδήτου.

Σύμφωνα με την ψυχοσωματική θεωρία η προοδευτική και εξελικτική πορεία του ασυνειδήτου καθώς και του συνόλου της σωματοψυχικής οντότητας, στηρίζεται σε δύο τύπους διαδεχομένων αρχών. Στην *αρχή του αυτοματισμού* και της *επαναληπτικότητας* και στην *αρχή του προγραμματισμού*. Ο αυτοματισμός εννοείται ως «μία αρχή επανάληψης (μίας κατάστασης) η οποία κατά έναν σχετικά στάσιμο τρόπο διατηρεί τις κάθε τάξης ψυχοσωματικές λειτουργίες» (ο.π.). Αναφερόμαστε εδώ σε ένα σύστημα μηχανισμών ομοιοστασίας της βιολογικής και της ψυχικής οικονομίας οι οποίοι εξασφαλίζουν την σταθερότητα ορισμένων βασικών ψυχοσωματικών λειτουργιών. Η αρχή του προγραμματισμού συνίσταται σε ένα σύστημα διατήρησης του οργανισμού στον καλύτερο βαθμό εξέλιξης του. Πρόκειται για ένα σύστημα πρόδρομων λειτουργιών, σωματικών και ψυχικών, η εφαρμογή των οποίων επιτρέπει την επίτευξη και στην συνέχεια την διατήρηση του ατομικά καλύτερου επιπέδου ψυχοσωματικής εξέλιξης και οργάνωσης. Η αρχή του αυτοματισμού και ο τρόπος λειτουργίας τον οποίο εκπροσωπεί χαρακτηρίζεται από ένα μεγαλύτερο σθένος, μία μεγαλύτερη δύναμη αντίστασης ως προς τις αποδιοργανωτικές ή τραυματικές συνθήκες, από ότι το σύστημα προγραμματισμού, το οποίο είναι «εξ ορισμού» περισσότερο εύθραυστο. Αυτή η εξ ορισμού ευθραυστότητα θα μπορούσε να κατανοηθεί ως απόρροια του κινδύνου που ενέχει κάθε πρόδρομη και εξελικτική κίνηση μεταβολών. Διότι κάθε παρόμοια κίνηση προϋποθέτει την ρήξη μίας πρωθύστερης κατάστασης ισορροπίας ή ομοιοστασίας της σωματοψυχικής οντότητας.

Αναφέραμε ότι οι αντι-εξελικτικές κινήσεις παράγονται όταν το ψυχοσωματικό σύστημα των λειτουργιών στο επίπεδο εξέλιξης στο οποίο έχει ανέλθει, αδυνατεί να θέσει τους ερεθισμούς που εμπεριέχει ή δέχεται, στην

ψυχικά μορφώματα». Πρόκειται έτσι για ένα στάδιο συγκρότησης του ασυνειδήτου προ της απόθησης, και που επίσης διαφοροποιείται από τον πυρήνα του πρωτογενούς απωθημένου εντός του ασυνειδήτου.

υπηρεσία των κινήσεων ζωής, το οποίο κινεί την λειτουργία των ενορμήσεων θανάτου. Σε αυτή την περίπτωση αναπτύσσεται μία *παλινδρόμηση* προς «το επίπεδο των αρχικών λειτουργικών βάσεων μίας ενδεχόμενης πιο προηγμένης [ψυχοσωματικής] οργάνωσης η οποία δεν μπόρεσε να επιτευχθεί» (Marty, 1976). *Η κίνηση της παλινδρόμησης στην περίπτωση μίας αντι-εξελικτικής κίνησης, επαναφέρει ένα πρωθύστερο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας και επομένως επαναφέρει την κυριαρχία της λειτουργίας των ενστίκτων ή των ενορμήσεων ζωής.* Με αυτόν τον τρόπο οι παλινδρομικές κινήσεις δρουν αναδιοργανωτικά, καθώς πλέον ανακτάται η δυνατότητα μίας πρόδρομης εξελικτικής κίνησης προς το επίπεδο στο οποίο προηγουμένως παρουσιάσθηκε μία δυσχέρεια οργάνωσης. Οι παλινδρομικές κινήσεις προς ένα συγκεκριμένο προηγούμενο επίπεδο λειτουργίας και οργάνωσης, είναι πιθανόν να επαναληφθούν συχνά κατά την διάρκεια της εξελικτικής πορείας. Η επαναλαμβανόμενη επαναφορά σε προηγούμενα στάδια, θα δημιουργήσει ορισμένα *επίπεδα καθηλώσεων*. Δηλαδή μέσω των παλινδρομικών κινήσεων και στα σημεία (τα επίπεδα προηγούμενων οργανώσεων) στα οποία σταματά μία αποδιοργάνωση, προσδίδεται «μία ουσιώδης και ιδιαίτερη ζωτική αξία [αναδιοργάνωσης] η οποία καθηλώνεται προοδευτικά» (ο.π.). Η παρουσία και βέβαια το είδος ή η ποιότητα των καθηλώσεων θα είναι επίσης καθοριστική για την συνολική διαμόρφωση του ψυχισμού.

Σύμφωνα με την ψυχοσωματική θεωρία οι παλινδρομικές κινήσεις και επομένως τα σημεία καθηλώσεων που συγκροτούνται δεν απασχολούν μόνον τις ψυχικές λειτουργίες ή ένα ήδη ψυχοποιημένο επίπεδο λειτουργίας (μετά την εμφάνιση των ενορμήσεων), αλλά μορφές ή επίπεδα βιολογικής λειτουργίας. Μία παλινδρόμηση και μία απότοκη καθήλωση μπορεί να δημιουργηθεί σε οποιοδήποτε προηγούμενο στάδιο της εξέλιξης, έως και στο επίπεδο του αρχικού και τμηματικού ασυνειδήτου. Πρόκειται δηλαδή για ψυχικές καθώς και σωματικές παλινδρομήσεις και καθηλώσεις. Οι παλινδρομικές κινήσεις δρομολογούνται στον άξονα σκέψης (της ψυχικής και συναισθηματικά επενδυμένης σκέψης και των ανάλογων θετικών συμπτωμάτων) - νοητικών λειτουργιών (με την αποδόμηση ή την διαταραχή των νοητικών λειτουργιών χωρίς αυτή να ενέχει μία συμβολική αξία, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των παραπραξιών και των εκπραξιών) - συμπεριφοράς (διαταραχή της συμπεριφοράς, μη αναπαραστατικές εκφορτίσεις μέσω της συμπεριφοράς) – σώματος (εμφάνιση οργανικών διαταραχών).

Οι αρχικές εξελικτικές και οργανωτικές κινήσεις, οι παραγόμενες αποδιοργανωτικές κινήσεις, οι παλινδρομήσεις και οι απότοκες καθηλώσεις, καθώς και οι επανακινητοποιούμενες αναδιοργανωτικές κατευθύνσεις, θα σηματοδοτήσουν την μορφοποίηση του ψυχισμού, ή, την ανάπτυξη μίας παθολογικής κατάστασης η οποία κατά περίπτωση και ανάλογα με τον βαθμό ψυχοσωματικής εξέλιξης και ωρίμανσης θα χαρακτηριστεί από ψυχικές ή οργανικές διαταραχές. Όπως και στην κλασική ψυχαναλυτική θεώρηση, η διαμόρφωση της ψυχικής πραγματικότητας είναι το αποτέλεσμα του συνόλου αυτών των κινήσεων καθώς και των συγκροτούμενων καθηλώσεων. Με την διαφορά όμως ότι στην ψυχοσωματική θεωρία, οι καθηλώσεις και οι πρωτότεροι τρόποι λειτουργίας που εκπροσωπούν, είναι απότοκοι των παλινδρομήσεων, ενώ κατά την φροϋδική άποψη τα συγκροτούμενα σημεία καθηλώσεων στην πορεία

της λιβιδινικής ανάπτυξης θα καθορίσουν τους τρόπους και τύπους των παλινδρομήσεων. Η παρουσία αποδιοργανώσεων σημαίνουν την αδυναμία λειτουργίας του συστήματος παλινδρόμησης και καθήλωσης.

Μπορούμε να πούμε ότι το ασυνείδητο στο οποίο αναφέρεται η ψυχοσωματική θεωρία αντιστοιχεί περισσότερο στην έννοια του Εκείνου της δεύτερης τοπικής θεωρίας, υπό την έννοια της σύνδεσης με το σώμα. Εδώ βέβαια έγκειται μία άλλη σημαντική διαφορά ως προς την ψυχαναλυτική μεταψυχολογία, καθώς το εκείνο θα θεωρηθεί από τον Freud «ανοικτό προς το σώμα», όπως άλλωστε οι ενορμήσεις τοποθετούνται στο μεταίχμιο σώματος και ψυχισμού, ενώ στην ψυχοσωματική το αρχικό ασυνείδητο *περιλαμβάνει* το σώμα και τις βιολογικές λειτουργίες. Με βάση την οικονομική θεώρηση της ψυχοσωματικής μεταψυχολογίας ακολουθείται το μοντέλο της πρώτης τοπικής θεωρίας, προσδίδοντας μία ιδιαίτερη έμφαση στην έννοια και την λειτουργία του προ-συνειδητού και των αναπαραστάσεων. Ο βαθμός εξέλιξης και ψυχοσωματικής απαρτίωσης εξαρτάται από την ποσότητα και την ποιότητα των αναπαραστατικών συνδέσεων που συγκροτούν το σύστημα του προσυνειδητού. Αυτή η δυνατότητα συνδέσεων εκφράζεται από την έννοια της «*πυκνότητας του προσυνειδητού*» που καθορίζει επίσης την δυνατότητα νοηματοδότησης ('*mentalisation*') του ψυχικού οργάνου. Το έλλειμμα της νοηματοδότησης, της δυνατότητας διατήρησης των ψυχικών επενδύσεων μέσα από την λειτουργία του προσυνειδητού καθώς και των παλινδρομικών κινήσεων, καθιστά την σωματοψυχική οντότητα ευάλωτη στους ερεθισμούς και στην ανάπτυξη τραυμάτων, αποδιοργανωτικών κινήσεων, ή στην εμφάνιση ενός χρηστικού τύπου σκέψης και στην θεμελιώδη κατάθλιψη.

Τέλος ο Marty (1976) προτείνει έναν τρόπο μορφοποίησης της ψυχοσωματικής τάξης κατά μήκος : α) μίας *κεντρικής δέσμης ή αλυσίδων εξέλιξης* ('*faisceau – chaîne évolutive centrale*'), και β) κατά μήκος των *παράπλευρων αλυσίδων εξέλιξης*, ('*chaînes évolutives latérales*') και των *παράλληλων δυναμικών* ('*dynamismes parallèles*'). Κατά μήκος της κεντρικής δέσμης αντιστοιχεί ένας βασικός τρόπος και τύπος ψυχοσωματικής οργάνωσης, ο οποίος ξεκινά από το αρχικό τμηματικό ασυνείδητο και που εκφράζει το ατομικό βέλτιστο επίπεδο λειτουργίας και εξέλιξης που έχει επιτευχθεί. Συνήθως ο κύριος κορμός αφορά εξελικτικά την περισσότερο ψυχοποιημένη λειτουργία, ή την λειτουργία με βάση τις δευτερογενείς διεργασίες. Σε αυτήν την γραμμή επίσης εντάσσονται οι κύριες παλινδρομικές κινήσεις καθώς και οι κύριες καθηλώσεις, και επομένως οι βασικοί τρόποι συγκρότησης και άμυνας του ψυχισμού. Στην πορεία της εξέλιξης τα προηγούμενα επίπεδα καθηλώσεων και οι πρωτότεροι τρόποι οργάνωσης και λειτουργίας ενσωματώνονται στην κεντρική δέσμη, υπαγόμενα στο νέο συγκροτούμενο επίπεδο εξέλιξης και οργάνωσης. Οι παράπλευρες αλυσίδες εξέλιξης και αντίστοιχα οι παράλληλοι δυναμισμοί αναπτύσσονται σύμφωνα με έναν λιγότερο ή περισσότερο συνδεόμενο ή αντιθέτως ασύμππωτο και παράλληλο τρόπο ως προς την κεντρική δέσμη, έχοντας και αυτές ως αφετηρία το αρχικό μωσαϊκό λειτουργιών του τμηματικού ασυνειδήτου. Πρόκειται για λιγότερο ή περισσότερο απαρτιωμένους τρόπους λειτουργίας ως προς τον βασικό τύπο ψυχοσωματικής οργάνωσης. Στην θεώρηση του Marty αντιστοιχούν στην

περίπτωση της λειτουργίας των μερικών ενορμήσεων, που μπορεί επίσης να αναπτύσσεται κατά έναν μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό απαρτίωσης ως προς την συνολική ψυχική οργάνωση. Στο πλαίσιο όμως της ψυχοσωματικής θεωρίας, δεν πρόκειται μόνον για μία ενορμητική και άρα ήδη ψυχική λειτουργία, αλλά για κινήσεις οι οποίες εκκινούν από τμήματα του «αρχικού λειτουργικού μωσαϊκού... σωματικής ουσιαστικά φύσης» (1976) και οι οποίες θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν παράπλευρα ή παράλληλα και ασύμπτωτα ως προς τις κινήσεις που δρομολογούνται κατά μήκος του κεντρικού κορμού. Στην πορεία της εξέλιξης στην κατεύθυνση κυρίως της ανάπτυξης του κεντρικού κορμού της ατομικής ψυχοσωματικής τάξης, ο Marty θα θεωρήσει ότι ο ψυχισμός συγκροτείται σύμφωνα με την οργάνωση της δεύτερης τοπικής θεωρίας της ψυχαναλυτικής μεταψυχολογίας. Φτάνοντας δηλαδή σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο εσωτερικής διαφοροποίησης και σχέσης μεταξύ των ψυχικών συστημάτων, και στην συγκρότηση του εγώ, του οποίου οι λειτουργίες θα εξασφαλίσουν την συνοχή της σωματοψυχικής οντότητας και την βέλτιστη δυνατότητα διαχείρισης του δυναμικού της.

Βιβλιογραφία

Marty, P. (1976) *Les mouvements individuels de vie et de mort. Essai d'économie psychosomatique*. Paris, Payot.

Marty, P. (1980) *Les mouvements individuels de vie et de mort. L'ordre psychosomatique*. Paris, Payot.

Marty, P. (1990) *La psychosomatique de l'adulte*. Paris, PUF.

Marty, P., M'Uzan M. de et David, Ch. (1963) *L'investigation psychosomatique*. Paris, PUF.